

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

DE || LIBERTATE || CHRISTIANA ||

Lensaeus, Johannes

Antverpiae, 1590

De Christiana Libertate Liber Tertivs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46059](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46059)

D E
C H R I S T I A N A
L I B E R T A T E
L I B E R T E R T I V S .

P R O O E M I V M .

QUOD accidit iis qui longa posteritate serie, à progenitoribus suis seruitutis iugum trahunt, vt cum suæ conditionis pondere grauitè premantur, faciliùs tamen eam molestiam sentiant, pressique & afflicti gemant, quàm cum eà conditione viuât, reddere sibi possint rationem; id ipsum euênit hominum generi, vt quamuis grauem molestamque sibi experiretur esse vitæ sortem, tamen sub eius falce lamentari & queri posset, veram autem sui status rationem perspectam nõ haberet. Non enim intelligebat seruitutis se iugum à primis suis progenitoribus trahere: vnde fieret vt propriæ corruptionis improbo duroque dominio succumbere cogeretur.

C A P V T I .

Quandam seruitutem & captiuitatem esse sub regno corruptionis & mortis.

NAM cum vtraque sui parte homo venerit in seruitutem, nec possit liberum habere corpus, animo cui gubernacula competebant, indignissimæ seruituti mâcipato: tertia quoque seruitus agnoscenda est corruptionis & mortis. De qua in epistola ad Romanos loquitur Apostolus, cum ait: Vanitati creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe. Quia & ipsa crea-

Rom. 8.

tura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem glorię filiorum Dei. Quid autem est, Vanitati subiecta est; nisi, corruptibilis facta est, sui corruptione sensim euanesens, nihiloque propinquans? Hęc est vanitas de qua scriptum est in Psalmis, Homo vanitati similis factus est, dies eius sicut vmbra prætereunt. Quam & Poëta fugiendi verbo eleganter expressit cùm ait:

*Optima quæque dies miseris mortalibus aui
Prima fugit, subeunt morbi, tristisq; senectus,
Et labor & dura rapit inclementia mortis.*

De eo Virgilij
carmine vide
Senecam episto-
la 109.

Quod ipsum non ignobilis alius versificator paulo explicatius reliquit, illam etiam notans in hominum genere carnis infirmitatem, mentis infirmitati congruentem: qua fit vt ab ipsis quoque vincatur pecoribus, quorum pulli quamuis sint paruuli, tamen etiam minutissimi & currunt & matres agnoscunt, nec sugendis vberibus cura & ope admouentur aliena, sed ea ipsi in maternis corporibus loco abdito posita mirabili facilitate nouerunt: cùm homini nato tanquam si feruilibus vinculis constrictus teneretur, nec ad incessum pedes idonei, nec manus saltem ad scalpèdum habiles sint: & nisi ope nutrientis admotis labris papillæ vberis ingerantur, nec vbi sit sentiat, & iuxta se iacentibus mammis magis possit esuriens flere quàm fugere. Ab his igitur miseræ captiuitatis & vanitatis initiis, labentem hominis vitam, sui que ad interitum properantem, ille Poëta his descripsit versibus:

Ouidius.

*Editus in lucem iacuit sine viribus infans,
Mox quadrupes rituq; tulit sua membra ferarum,
Paulatimq; tremens, & nondum poplite firmo
Constitit, adiutis aliquo conamine neruis:
Inde valens veloxq; fuit, spatiumq; iuuentæ
Transit, & emeritis medijs quoque temporis annis
Labitur occidua per iter decline senectæ,
Subruit hæc aui demoliturq; prioris
Robora. —*

Lib. 25. Met.

Hęc

Hæc igitur humanæ post peccatum vitæ conditio: hic

Psal. 102.

status aded instabilis, vt pulueri, vt rori matutino, vt
flori iam nascenti moxque marcescenti, vt vmbrae fu-
moque vanitas eius meritò comparetur. Cuius confi-

Iacobi 4.

deratione vanitatis beatus Iacobus reprehēdebat eos,
qui suæ seruitutis & captiuitatis obliui, tanquam liberi
ac securi, superba exultatione dicebant: Hodie aut
crastino die ibimus in illam ciuitatem, & agemus il-

Vide August.

psal. 143.

lic quidem annū, & mercabimur, & lucrum faciemus.
Qui ignoratis, inquit, quid erit in crastino. quæ est
enim vita vestra? vapor est ad modicum apparens, ac
deinceps exterminabitur. Cùm enim sub iusto Iudice
Deo, mortis rei simus, ac quasi vinculis insolubilibus
constricti, mortalitatis carcere teneamur: nō est in ar-
bitrio nostro sita vitæ longitudo, sed ab illius supremi
Iudicis nutu tota dependet. vsque aded vt nec de ipsa
mortalitate iusta sit ratio conquerendi, cùm

Lib. 2. de vo-

cat. gent. c. 21.

semel (vt ait D. Prosper) in naturam nostram per pec-
catum ingressa mortalitas, obnoxium sibi omnem vi-
tæ nostræ fecerit diem. Iam mihi considera necessitates
corporis, appetentiam cibi, digestionum putorem, po-
steritatis reparandæ verecundiam: vt feritur soboles,
vt editur, vt nutritur: & vide in his quanta vanitas ha-
beatur, quantaque corruptio, cui creatura animæ nobi-

In Psal. 63.

lis tamen non volens subiecta est. Mortalitas enim &
corruptibilitas carnis, inquit Augustinus, compedes
sunt quibus ligati sumus. Et vis nosse istarum compe-

Lib. Sapient.

cap. 9.

ditatem? Hanc per Salomonem deplorabat
Sapientia his verbis: Corpus quod corrumpitur, ag-
grauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sen-
sum multa cogitantem. Declarare hoc ipsum & genti-
lium philosophia volebat, cùm corpus hoc, animæ car-
cerem esse diceret: & eum quidem cæcum ac tenebri-
colum, in quo miserabiliter, contraque præstantiâ ori-
ginis suæ, premeretur. Id quod idem ille Poëta secutus:

Ignem

*Ignis est, inquit, ollis vigor & celestis origo
Semini- bus, quantum non noxia corpora tardant,
Terreniq; hebetant artus moribundaq; membra.*

*Virg. lib. 6.
Æneid.*

Eodēque nonnulli retulerūt quod est in Psalmis, Educ de carcere animam meam; non quia carcer est quod fecit Deus, sed quia pœnale est atque mortale. Corruptela enim carnis & pressuræ atque angustię, carcer nobis sunt. Ad hanc igitur vanitatis corruptionisq; seruitutem pertinet iugum graue (de quo Ecclesiasticus) super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ in matrem omnium. Corpus enim, vt Apostolus ait, mortuum est propter peccatū: id est, moriendi necessitate constrictum mortique destinatum. ad quā variis doloribus ærumnisq; trahentibus, ac innumeris prope morborum vrgentibus flagris, ab aliis quidem celerius, ab aliis tardiùs, sed tamen ab omnibus inuitabiliter peruenitur. Propter ipsum quoque hominem, & reliqua creatura vanitati seruire cœpit. Posteaquam enim mortale corpus adeptus est, & corruptionibus obnoxium, terra quoq; maledicto subiecta est, spinas proferens ac tribulos. quin nec ipsum cælum hanc seruitutem effugit, cùm scriptum sit: A principio Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu vero permanes. Et alibi rursus: Aspice in cælum sursum, atque in terrā deorsum: quoniã cælū sicut fumus euanesceat, & terra ceu vestimentum vetustate consumetur. Habitatores verò illius, quemadmodum vtraq; illa peribunt. Propter te, inquit Ambrosius, mundus ipse seruitutē tolerat corruptionis. Sol occasum suum recognoscit, luna defectum, errorem stellarum lumina, dum totius corporis nostri exspectatur redemptio. Vana igitur sunt omnia que mundi sunt, ecq; subiecta seruituti, quòd fluxa & caduca statum suum tenere non possunt. Quònam autem modo ad ipsos quoque Angelos

*Vide Aug. ep.
Psalm. 142.*

Eccle. 40.

Rom. 8.

*Chrysost. in
3. ad Rom.*

Psalm. 101.

Isaie 24.

*Lib. 1. de Iacob & vita
beata, cap. 6.*

Angelos

Origen lib. 7.
in Epistol. ad
Romanos.
Ambros lib.
apistol. episto-
las 21. & 22.

Angelos sanctos, quorum ministeria salutis deseruiunt electorum, Origenes atque eum secutus Ambrosius hanc vanitatis seruitutem pertinere docuerint, eorum in literis videre licebit. Cæterum quãto maior erat nobilitas eius naturæ, quæ ratione prædita est, tanto profectò grauius in sui corruptione pondus seruitutis admisit. Quippe creata ad immortalem beatamque vitam, nõ sine summo metu, angore & consternatione, idum duræ mortis exspectat. Cuius nisi quoddã esset in homines imperiũ, ac nisi sub ea homines acerbam propterea seruitutem paterentur, non sic loqueretur Apostolus vt diceret, Regnauit mors ab Adam vsque ad Moysen, etiam in eos qui non peccauerunt in similitudinẽ præuaricationis Adæ. Nam his quidem verbis quid aliud quàm mortem introduxit, tyrannico velut dominatu sæuientem in quoslibet, & æquo (vt ille ait) pede pulsantem Regum turres pauperum que tabernas? Non enim parcat illa cuiquam, sed omnes in puluerem cineremque resoluit. Omnibus, ait quidam, obscuras inijcit illa manus. Et rursum:

Quidius.

Ad Liniã de
morte Drusi.

*Tendimus huc omnes; metam properamus ad vnã;
Omnia sub leges mors vocat atra suas.*

Boëtius lib. 2.
de consol. phi-
losoph. met. 7.

Et alius, Mors spernit altam gloriam. Inuoluit humile pariter ac celsum caput, Æquatque summis infimat atque armata in omnes aculeis peccati ad æternã damnationem trãsmittit. Huius triste iugum suos in humeros admisit homo, quando filius Belial esse cœpit: id est, per superbiam imitator eius qui dicitur Belial, siue absq. iugo, quòd de collo suo Dei abiecerit seruitutẽ.

CAPVT II.

*In hac corruptionis seruitute, peccato inobedientiæ
pœnam congruentem retributam esse.*

QVIA enim Dei contemptum imperium est, qui hominẽ creauerat, qui sua illum ornauerat imagine, eoque ipso cæteris animantibus præposuerat, qui

Paradisi

Paradisi præterea in loco amœnissimo collocarat, rerumque illic omnium copiam salutisque præstiterat, qui præceptis nec multis nec magnis aut difficilibus onerauerat; sed vnum dederat de non attingendo quopiam ligno, facillimū obseruatu; quo supra eam creaturam, cui libera seruitus expediret, se esse dominum commonefaceret. Quia reiectum, inquam, illius est suauissimum iugum, si tamen iugum erat, ac non felix potius iucundaque libertas; idcirco mox iusta damnatio consecuta est; & eiusmodi quidem, vt is qui obtemperando futurus fuerat etiam carne spiritualis (qui videlicet nec alimētis egeret, nec dissolui morte posset) non obediendo fieret etiam mente carnalis. & quia supra modū sibi per arrogantiam placuerat, desereretur ab illo, sibi que donaretur: nec, sicut affectabar, in sua esset omni modo potestate, sed à seipso quoque dissentiens, sub illo cui peccando consensit, pro libertate quam concupierat, duram ageret miseramque seruitutem: mortuus spiritu volens, & corpore moriturus inuitus: desertor æternæ vitæ; & æterna, nisi gratia liberaret, morte damnatus. Duplicem enim incurrit lapsu mortem. Prima altera, altera secūda vocatur. Et illa quidem animam nolētem reluctātemque pellit è corpore: hæc inuitam & euadere cupientem, retinet in corpore vinculis sempiternis. Vnde satis apparet, vtramque mortem hoc afferre mali, vt quod nolit anima, vehementerque recuset, id tamen suo de corpore patiat. Itaque in hac corruptionis mortisque iusta seruitute, quid est in pœnam inobediētiæ homini retributum, nisi ipsa inobediētiæ molestia? Etenim quia noluit homo in præcepto Dei, quod facillimè potuit; hinc quoque perspicitur, eum in pœna sua non posse quod velit. Et quis hic enumeret quàm multa quæ non potest velit, dum ei, hoc est, voluntati eius, neque animus ipse, neque caro, animo inferior, obtemperet?

G

Ipsō

Prosper sent.
170. ex c. 3.
lib. 21. de ciuitate Dei.

Ipso namque inuito, & animus plerunque turbatur, & caro dolet ac veterascit & moritur, & quidquid aliud patimur, quod non pateremur inuiti, si voluntati natura omni modo atque ex omnibus partibus obediret. Sic omninò per iustitiam dominantis Dei, cui subditi seruire nolimus, caro nostra quæ subdita nobis fuerat, iam non seruiendo molesta est: quamuis nos, Deo non seruiendo, nobis, non illi, molesti esse potuerimus.

In sent. Pro-
seri, sent. 75.

Corpus carnis nostræ, inquit Augustinus, ornamentum nobis fuit. Peccauimus, & compedes inde accepimus; vt vinculis mortalitatis omnis humanarum actionum cursus præpediretur. O mortalium igitur fragilis & caduca natura! Nisi enim nos Christi fides extollat ad cælum, & æternitas animæ promittatur; cum bestiis &

Ecclesiast. 9.

iuuentis, corporum vna conditio est: Idem occubitus iusto & impio, mundo & immundo, sacrificanti & sacrificare contemnti. Ob hoc, opinor, demonstrato

Ioannis 11.

sibi Lazari monumento, lacrymatus est Christus: tantam videlicet generis humani deiectionem, exilius honoris culmine, pressius considerans.

CAPVT III.

Quanto errore à nonnullis existimatum sit, hanc corruptionis & mortis seruitutem, hominibus, vt bestiis, esse naturalem.

NE c defuere tamen, qui hanc corruptionis lugendam seruitutem, nobis, vt brutis animantibus, esse naturalem affirmarent. Error tolerabilis, si esset à philosopho quopiam gentili profectus, qui primam conditi hominis dignitatē, & ruinam eiusdem ignoraret: nunc verò Pelagianorum, sub nomine Christiano, detestanda hæresis fuit: qua id creditum est, naturam esse hominis instituti, quod diuinis ex literis constat pœnam esse damnati. Quin gentiles ipsi philosophi, tam hoc naturæ hominum sine dubio nobilissimæ non conuenire viderunt, vt ex iis quidam non dubita-

runt

runt dicere, hominem non ut à matre natura, sed ut à nouerca, editum in vitam: corpore videlicet nudo & fragili & infirmo, animo autem anxio ad molestias, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines: in quo tamen inesset tanquam obrutus quidam diuinus ignis, ingenij & mentis. Theophrastus certe moriens, accusasse naturam dicitur, quòd ceruis & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil interesset; hominibus, quorum maximè interfuisset, tam exiguam vitam dedisset, quorum si ætas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, ut omnibus perfectis artibus, omni doctrinâ hominum vita erudiretur. Queritur igitur se tum cum illa videre cœpisset, extinguere. Alij fuere gentium philosophi, qui ob aliqua scelera in vita superiore suscepta, pœnarum luendarum nos causa dicerent esse natos: & animos, corruptioni obnoxios corporibus, tanquam viuos cum mortuis, alligatos esse eo videlicet supplicij genere, quo Hetrusci prædones captos afficere consueuerant. Qui, ut est à Valerio Maximo scriptum, viuorum corpora cadaueribus aduersa aduersis alligata atque constricta, ita ut singulæ membrorum partes singulis essent accommodatæ, tabescere simul patiebantur; amari vitæ pariter ac mortis tortores. Manichæos verò hæc impulit cõsideratio, ut incõmutabilem quandã, & Deo coeternam introducerent mali naturam, in qua vitiorum omnium malique totius caput & origo existeret, huiusque tam tetra nature permixtionem cum rebus bonis bello quodam factam, deliris quibusdam imaginibus congingebant. Enumerabãt enim & ipsi mala generis nostri, eaque addebãt quæ non omnes quidem paruulos, sed tamen plurimos cernimus perpeti; multa & varia, usque ad dæmonum etiam horrendos incurfus: atque hunc in modum concludebant: Cum sit iustus & omnipotens Deus, qui sit ut mala hæc, eius imago patia-

Cicero 3. de
Republica.

Cicero lib. 3.
Tuscul. quest.

Lib. 9. cap. 2.

Aug. contra
Iul. lib. 4. c. 12.
& lib. 6. c. 9.

tur in paruulis, nisi quia vera est, quam nos asserimus, duarum naturarum, boni malique permixtio? hos omnes Catholica veritas errare conuincit, confitens originale peccatum: per quod hominum genus, daemonum ludibrium effectum est, & laboriosae miseriae destinata propago mortalium. Non enim ita esset, si humana natura in eo statu in quo primum condita est, perstirisset. Deus namque, ut sacra testantur eloquia, mortem non fecit: sed deceptor hominis, causa mortis, est diabolus. Cui posteaquam ille acquieuit, euenit quod ait Apostolus: Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt. Semel autem admissio peccato, quo nisi praeeunte, mors nunquam fuerat ingressura, factum est, ut illud etiam verè dicitur: Vita & mors à Domino Deo. nimirum ut hanc intelligatur Deus, non ut primus auctor, sed ut peccati iustissimus ultor, intulisse: istoque modo veritas appareat vtriusque sententiae, & illius qua dictum est, Deus mortem non fecit: & huius qua dicitur, Vita & mors à Deo sunt. Quod verò quidam aiunt, fieri non potuisse ut terrenum corpus non naturaliter solueretur, & quod pugnantibus elementorum qualitatibus constaret, non aliquando deficiens atque languescens, interitum pati cogeretur; id totum hallucinatione humana, non firma ratiocinatione concluditur. Si enim Deus, inquit Augustinus, Israëlitarum vestimentis & calceamentis praestitit, ut per tot annos non sint obtrita: quid mirum si obedienti homini eiusdem potentia praestaretur, ut animale ac mortale habens corpus, in eo quendam obtineret statum, quo sine defectu esset annosus; eo tempore quo Deus vellet, à mortalitate ad immortalitatem sine media morte venturus? Verum ridebant haec increduli, fatisque ineptum censebant, hominem asseri corruptibili fuisse natura prognatum,

& ta-

*Rom. 5.**Ecclesiast. 11.**August. lib. 5.
contra Iul. c. 7.**Lib. 1. de peccatorum
mari-
tis & remissione,
cap. 3.*

& tamen, nisi peccaret, non fuisse moriturum, ita volente Deo. Quibus respondens Cyrillus, Platoni, inquit, licet dicere quasi ex Dei persona ad Solem, Lunam, cæterasque stellas (etenim sensibiles quoque nominat Deos) Quoniam orti estis, immortales vos quidem esse & indissolubiles non potestis; neutiquam tamen dissoluemini, nec vos vlla mortis fata periment, propter consilium nostrum: quod maius est vinculum ad perpetuitatem, quam illa quibus quando nascebamini, compacti estis. Quapropter, ipso quoque suffragante Platone, tametsi non orta modò sint hominum corpora (quod etiam sunt Angeli, qui propterea quòd ex nihilo sunt, etiam in nihilum abire possunt) verum etiam composita & coagmentata è pluribus, & iis quidem quæ inter sese pugnare videatur necesse esse: tamen & his omnipotens conditor tam facile præstare perpetuitatè stabilemque vitæ suæ statum potest, quàm ipsis incorporeis spiritibus: qui ob id ipsum quòd orti sunt, etiam esse desinerent, nisi Dei voluntate seruantur. Neque verò id violentum aut contra naturam futurum fuisse existimari debet. Rerum quippe natura, sui nutum sequitur conditoris. qui utique & omnibus modis, quod sibi placet, arcanis quibusdam efficacis, attingi posse declarat: quia quod ipse consulerit, hoc & singulis creaturis natura est, quemadmodum ait D. Cyrillus eodè libro tertio còtra Iulianum. Quocirca, quod ad ipsam quidè attinet pugnam discordiamque qualitatum, nullam ibi futuram fuisse reor, in optimè constitutis hominum corporibus: in quibus præsertim ante peccatum inobedienciæ, nullum esse potuit malum. atqui sine malo, nulla accidere pugna potest. Etenim quãdo pugnatur, aut bonum pugnat & malum, aut malum & malum; aut si duo inter se bona pugnant, in ipsa profectò pugna, magnum inest malum. quod in corpore quando contingit, ut

*Lib. 3. contra
Iulianum.
Plato in Tim.*

*Refert hæc eadè
ex Platone.
Aug. lib. 22.
de civit. Dei,
cap. 26.*

*August. lib. 5.
còtra Iulianum,
cap. 50.*

Consule Aug.
lib. de natura
& gratia,
cap. 34.

Aug. lib. 1. de
peccatorū ma-
ritū & remis-
sione, cap. 4.
& 5.

ex quibus constat, id est, humidum & siccum, calidum & frigidum, pacem secum concordiamque non te-
neant, morbi ægrotatione que nascuntur. Et quis au-
deat dicere aliquid eorum non esse bonum, cum om-
nis creatura Dei bona sit, & benedicant in Hymno
trium puerorum frigus & æstas Dominum? quæ sunt
inter se quidem contraria, seruant tamen pro rerum
incolumitate concordiam. Possunt enim & contraria
non inuicem aduersari, sed ex alterutro temperari, &
bonam valetudinem reddere. Idcirco Plato in eo dia-
logo quem de Amore scripsit, inter cætera quæ disserit
ex persona Eriximachi medici dicit oportere ea quæ
inimicissima sunt in corpore, quoad eius fieri potest,
amica facere, & ut se mutuo ament, id est, ut concor-
dent, efficere. esse autem inimicissima ea quæ maximè
sunt contraria, frigidum calido, amarum dulci, siccum
humido, & omnia alia eiusmodi. His, inquit, cum
amorem & concordiam inducere nosset progenitor
noster Æsculapius, nostram artem constituit. Est igitur,
quemadmodum ille disputat, humani corporis
sanitas bonaque temperies ex amore seu concordia
contrariorū exorta. Cum verò in nostro corpore dis-
crepāt, seque inuicem oppugnant; valetudo turbatur;
& hoc totum sic, ut ipsa mors de peccati ipsius propa-
gatione descendat. Neque enim & hæc quisquam di-
xerit, inquit Augustinus, si nemo peccasset, nos in illa
beatitudine Paradisi fuisse passuros. Corpus igitur hu-
manum, non propter fragilitatem terrenam, quia de
puluere terræ concretum & compactum sit; sed pro-
pter peccatum, quemadmodū beatus Apostolus asse-
ruit, mortuum est. Quo loco vigilantissimè non ait,
mortale, sed mortuum. Priusquam enim mutaretur in
illam incorruptionem, quæ in sanctorum resurrectio-
ne promittitur, poterat esse mortale, quamuis nō mo-
riturum. Sicuti hoc nostrū esse potest, ut sic dicamus,

agro-

ægotabile; tamen non ægotaturum. Cuius enim caro est quæ non ægotare possit, etiam si aliquo casu priusquam ægotaret occumbat? sic & illud corpus iam erat mortale: quam mortalitatem fuerat assumptura mutatio in æternam incorruptionem, si in homine iustitia siue obedientia permaneret. Cæterum hoc ipsum quod mortale fuit, quia mori potuit, non est mortuum effectum, id est, tale ut iam ex sui in deterius mutatione & quadam veluti morbida & mortifera qualitate necessariò moreretur, nisi propter peccatum. Primum itaque hominum in Paradiso corpora, licet animalia fuerunt, nondum spiritualia, non tamen mortua fuere, id est, quæ necesse esset emori. quod eo primum die factum est, quo lignum vetitum tetigerunt. Quando enim peccavit Adam non obtemperans Deo, tum eius corpus gratiã perdidit, qua fiebat ut animæ omnino ex parte obediret. Tum etiam morbo quodam ex repentina & pestifera corruptione concepto, factum est in illis, ut ea in qua creati sunt stabilitate ætatis amissa, per mutabiles ætatum irent in mortem. Quamvis igitur annos postea vixerint multos; eo tamen die mori cœperunt, quo mortis legem qua in senium veterascerent, acceperunt. Non enim stat vel temporis puncto, sed sine intermissione labitur, quicquid immutatione continua sensim currit in finem, non perficientem, sed consumentem. Sic nimirum impletum est quod dixerat Deus: Quacunque die comederitis, morte moriemini. Sicut enim in ipsis nostris corporibus quædam pro suo modo sanitas dicitur; quæ si perturbata sic fuerit, ut letalis morbus iam viscera depascatur, quo inspecto, mortem imminere medici prænunciant; mortale quidem corpus etiam tum dicitur, sed aliter quam cum esset sanum, quamvis quandoque sine dubio moriturum: ita illi homines animalia quidem corpora gerentes, sed non moritura nisi peccassent,

*Aug. lib. 9. de
Genesi ad literam,
cap. 10.
& lib. 11.
cap. 32.*

mox ubi præceptum transgressi sunt, eorum membris veluti quæpiam læthalis ægritudo mors ipsa concepta est; mutauitque illam qualitatem qua corpori sic dominabantur, vt non dicerent, Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Quid enim aliud non dicam nati, sed omninò concepti, nisi ægritudinē quandā inchoauimus, qua sumus sine dubio morituri? Neque enim tam necesse est, inquit Augustinus, eum ipso morbo mori, qui hydropicus, aut disentericus, vel elephātiōsus factus fuerit, quàm eum qui hoc corpus habere cœperit, in quo omnes homines sunt naturâ filij iræ. Rem eandē præclare D. Ambrosius expressit, de vidua illa differens, cuius vnicus filius efferebatur mortuus; totumq̄. hoc ad genus humanum transferens, in quo quisque nostrum, inquit, mortali corpore circumseptus, tanquã loculo inclusus, quatuor materialibus ad sepulchrū rapitur elementis. Hæc enim illi erant quatuor acerbi funeris portitores, qui corpus humanum letali fluxu naturæ materialis vrgebant. Quid enim aliud nisi quodam in feretro, hoc est, supremi funeris instrumento, iacemus exanimis, cùm vel ignis immodicæ cupiditatis exestuauit, vel frigidus humor exundat, vel pigra quadam corporis habitudine vigor hebetatur animorum, vel concreta noster spiritus labe, puræ lucis vacuus alit mentem? Hi sunt, inquit, nostri funeris portitores. hoc tristissimum funus, nō natura nobis, sed peccati pœna facit. Quippe homini lapso dictum est, Terra es, & in terram ibis. Quæ cùm Iudicis sit sentētia, damnantis peccatorem; nullo modo futuram existimandum est fuisse talem humani corporis dispositionem, nisi hanc inobedientiæ meritum accersisset. Quod quidem meritum ita mortis subeundæ necessitas subsecuta est, vt licet productior fieri vita vsu ligni vitæ potuisset, nunquam tamen mortem vitiatuſ homo & damnatus euaderet.

CAPVT

*Lib. 5. in Luc.
cap. 28.*

CAPVT IIII.

Primos homines ex constitutione corporum mori quidem potuisse; at non necesse fuisse vt morte dissoluerentur, vii post peccatum necesse est.

QVAMQVAM non desunt graues auctores, qui humanum corpus in seipso non putent esse per inobedientiam immutatum, & tanquam veneno peccati infectum atque corruptum: sed cum sui simile permaneret, eundemque temperamenti statum constanter retineret, tantummodo beneficio gratuito conditoris, quo mors antea propulsabatur, hoc est, vsu ligni vite, peccati merito fuisse spoliatum. At præter ea quæ superiore capite ex D. Ambrosio & Augustino protulimus, Cōcilium Arausicanum aduersus Pelagij pestilentissimam doctrinam celebratum, disertis verbis pronunciat (id quod etiam est multo post Concilij Tridentini decretis confirmatum) per vnus hominis inobedientiam seu primæ præuaricationis offensam, totum hominem secundum corpus & animam, in deterius commutatum esse. Nempe vt sicut anima prauæ concupiscentiæ infecta morbo, peccatum sua solius virtute non potest effugere: ita letali quodam languore corpus affectum, mortem euadere haud queat; nisi fortè diuinę virtutis miraculo, & in eiusmodi corpore, vita perpetua conseruetur. quomodo præstitum est Moyfi, vt per quadraginta dierum spatium, sine omni alimentorum vsu viueret incolumis: & nunc fortasse Enoch & Helix præstatur, vt per tam longam ætatem nulla senectute marcescant. Primis verò hominibus ea corporum temperatio fuit, vt ex ipsa, ciborum accidentibus subsidiis, maximeque ligni vitæ gratuito beneficio, viuere perpetuò possent. Quæadmodum qui sano corpore nunc sunt firmaque valetudine, subministratis temperanter cum alimētorum tum & quietis

Canon. 1. Concilij Arausicani 2.

Sessione 5.

G 5

& exer-

& exercitationum adiuuentis, naturaliter multo diutius viuunt quàm afflicta & deiecta morbo corpora, quanquam & hæc in vita longissima conseruari diuinitus posse minimè dubitemus. Talis ergo primis hominibus quodammodo ad vitæ perpetuitatem constitutio corporum firmitasque fuit, qualem nonnullis esse conspiciamus ad vitæ longeuitatem: vt, quod diuus ait Augustinus, illius immortalitatem status, de ligno vitæ existisse, non de conditione naturæ, nonnulli haud improbabiler intelligendum sic putent, vt significare voluerit non de sola naturæ constitutione hominibus illis fuisse futurum vt nunquam morerentur si vellent: sed ad naturæ quamuis integerrimam & optimam constitutionem, ligni vitæ supernaturale præsidium, statis temporibus adiungi debuisse: ne virium vlla debilitas sensim in humanum corpus irreperet, quod viuifico illo remoto ligno, progressu temporum euenisset. Ideoque habebat Adam (inquit Augustinus) quantum existimo, & de lignorum fructibus refectioem contra defectioem; & de ligno vitæ stabilitatem contra vetustatem. Veruntamen extra controuersiam illud est, quia terreno rerum genere cõcreta fuere hominũ illorũ corpora, dissolui morte, finemque admittere potuisse. quod nisi ita fuisset, nec perpetrato inobedientiæ peccato, corporis mortem incurrissent: haud magis quàm dæmones, quorum insolubilem naturam ad interitum pertrahere peccati pernicies non potuit. Vnde error apparet Iuliani cuiusdam Halicarnassæi, de quo scriptũ est apud Suidam prolixius: qui sicut animæ, ita & corpori tributam existimauit naturalem immortalitatem, per quam dissolubile non esset in ea ex quibus esset coagmentatum: sed diuina lege violata, mulctatum esse hominem morte corporis, quæ sit dissociatio ab hac vita, quæ ipsis corporis sensibus percipitur. Si enim vt animorum, ita & corporum

*Lib. 1. cap. 3.
de peccatorum
meritis & re-
missionem.*

porum fuisset immortalitas naturalis, nullis profectò corporeis alimētis ad vitæ conseruationem eguissent. Rectius proinde Gregorius Nazianzenus in oratione quam de virtute seu dignitate ac præstantia edidit: Corpus, inquit, omni ex parte compositum est: quod autem compositum sit, id nemo indissolubile esse dixerit, at quod dissolui potest, corrumpi etiam idem potest. Ad hunc modum & Carneades nullum esse corpus immortale colligebat, quòd nullum esset indiuiduum, nullum quod dirimi distrahiq̄ue non posset, Idemq̄ue omnia corpora commutabilia & mortalia concludebat esse oportere: quod ea ex quibus constarent, hanc mutabilitatis legem paterentur. vt si omnis cera commutabilis esset, nihil esset cereum quod commutari non posset. item nihil argenteum, nihil aureum, si commutabilis esset natura argenti & auri. Itaque immortalem quidem creatū dicere hominem liceat hæctenus, quod potuerit non mori si Dei præceptis obtemperaret. Imò verò sic esse dicendū sentiendumq̄ue, vehementer apud Epiphanium Methodius contendit. Ab immortali enim Deo, simulacrum eius in quo sui excudisset imaginem, non nisi immortale & incorruptibile fieri debuisset. Diuus quoque Chrysostomus dicit, hominem priusquam cecidit, nondum mortale corpus habuisse: cū verò peccasset Adamus, confestim corpus illius mortale & passibile factū esse, plurimosq̄ue naturales defectus recepisse: quin & graue euasisse, & instar infrenis equi. Sanctus etiam Hieronymus Cypriano presbytero scribens, dicit nos de immortalibus factos esse mortales. Et S. Leo serm. 2. de Natiuit. dicit hominem immortalitatis dote nudatum, duram mortis subiisse sententiã. At interim mortalem fuisse hominem, ob id ipsum quòd mori dissoluiq̄ue potuerit, non quia necesse fuerit; ipsa fateri ratio euentusq̄ue cogunt. Atque vt non fuerint primorum

*Cicero lib. 9. de
natura deorū.*

*Vide Epiphani-
um in hæresi
Origenis lib. 2.
aduersus hæ-
reses.
Homil. 11. in
Epist. ad Rom.
Homil. 12. in
epist. ad Rom.*

rum hominū corpora immortalia, quomodo aut Deus aut Angelus suapte natura est immortalis: tamen propter corporis firmissimā constitutionem, aptissimamque omnium temperationem qualitatum, ex qua idoneus esset ad vitæ perpetuitatem, dici id quoque posse arbitror, immortales naturā fuisse homines primos, naturaliterque semper viuere accedente ligni vitæ vsu, potuisse: sicuti (quod & antè memorauimus) quidam & modò naturā longæui dicuntur esse (qui tamen viuere diu sine alimento extrinsecus adueniente nō possunt) quod in ipso corporis habitu & temperamento naturali, longè præ multis aliis vitæ cōtineant causam. Qui autem humanū corpus tale perstitisse opinātur, quale conditū fuit; solamque perpetuæ vitæ causam, lignum vitæ fuisse futuram; ij nec sic quidem natura sua censent immortalē fuisse hominem, hoc est, potuisse non mori: sed beneficio duntaxat supernaturali. quomodo & nunc arbitrantur nos immortales futuros esse, si eodem vitæ ligno vesci in potestate haberemus, videlicet quoniam Adamō iam post ruinam iacenti vitætoque dicitur, Ne fortè mittat manum suam & comedat, & viuat in æternum. quod melius ironicōs dictum accipitur (quemadmodum & illud, Eccē Adam quasi vnus ex nobis factus est) propter illam futuræ immortalitatis persuasionem, quam & lege Dei violata, ex falsa pollicitatione serpētis, superbo animo conceptam retinebat. Non enim victurus erat in æternum (sicuti quibusdā non improbabiler visum est) etiam si ligno nobilissimæ virtutis vti contigisset: tum propter animi deprauationem, cuius antea integritas statusque tranquillus, ac plenū simul in corpus imperiū, visque illa viuificatrix illæsa, ad illius temporis immortalitatem mirificè conferebant: tum propter humani corporis

*Cyillus lib. 3.
cōtra Iulianum
apostatam. Et
Prosper c. 21.
cōtra collato-
rem.*

*B. Bonauentu-
ra in 2. sen-
tētiar. dist. 19.
quæst. 2. ar. 2.
de immortali-
tate primi ho-
minis ex parte
corporis. Ex
ambiguo verbo
Græco, inquit*

Augustinus in Psalm. 89. fit plerunque in Scripturis, ut vel seculum pro æterno, vel æternitas pro seculo ponat Latinus interpret. Idem reperies & in Psalm. 92.

poris in deterius ortam ex peccato mutationem, de qua partim hoc capite, partim superiore ex diuina Scriptura veterumque literis satis dictum arbitror. Nam sicuti homini sano salubris cibus vitam prorogat, non autem illi quem letalis ægrotudo corripuit: ita prorsus ante peccatum lignum illud viuificum, perpetuam vitam effecisset in corpore firmo & integro, quam modò nō efficeret in corpore mortis huius, & iam comparato cum iumetorum insipientium corporibus, neque enim ad instaurationem vitiati corporis, lignum illud homini, diuino beneficio tributum fuit, sed ad integri conseruationem. hoc interim nihil aliis præiudicantes dicimus, qui sentiunt ex ligno vitæ fuisse victurum in æternum, si eius ei post lapsum vsus concessus fuisset. Non enim nos laet quid ea de re scriptum reperiatur apud Epiphanium libro 2. contra hæreses hæresi 64. quæ est Origenis Adamantij. Cùm enim hîc de carnis resurrectione differitur à sancto Methodio aduersus Origenem & Proculum, qui illam ea tempestate negabant; Qui omninò decernit, inquit, carnem hanc non esse immortalitatis susceptoriam, reuera dementiæ per morbum maledicus est. cur enim post tunicarum pellicearum constructionem Adam eijcitur, prohibitus edere de ligno vitæ, ac viuere, si omninò impossibile erat hominem in æternum viuere cum corpore? Impedimentum enim contingit, velut possit ipse non mori, si de ligno guster. Ac commemoratis ex Genesi verbis, quibus id significari videatur, concludit: Igitur potuisset viuere corpus in æternum, & immortale esse, nisi prohibitus fuisset gustare vitam. Et hæc quidem sancti Methodij, ad ipsius institutum apprimè pertinens, fuit opinio.

*Quónam modo D. Ambrosius mortem dixerit naturalem,
nec pro pœna, sed pro remedio datam.*

*Lib. de fide Resurrect. cap. 6.
& libro 7. in
Lucam c. 42.
cap. 3. & ad
Roman. 6.*

*Ephes. 2.
Coloss. 2.
Matth. 8.*

*Cap. 6. lib. de
Fide resurrect.*

*Apocal. 9.
Cicero libro 2.
quæst. Tuscul.*

Lib. 1. met. 1.

DIVVS quidem Ambrosius cum triplicem esse mortem sacris è litteris se accepisse doceret; vnam qua morimur peccato, Deo viuimus, quæ semper est bona: de qua morte loquebatur Collossensibus Apollolus, cum diceret: Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Aliam qua disiuncta à vitæ suæ fonte atque principio, hoc est, Deo, anima mortua iacet in peccato; de qua scriptum est: Cum essetis mortui in delictis & in præputio carnis vestræ, & illud, Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Ac rursus: Sine mortuos sepelire mortuos suos. Aliàsque non rarò mentio fit mortis huius, quæ semper in vitio est. Tertiam quæ vitæ est notissimæ huius excessus, qua nexu corporis anima liberatur. Quo vsque adè vitiosa non est, vt eam Deus ipse, qui vitium suscipere nullum potuit, pro nostra salute subire non sit dedignatus. Hanc igitur ille postremi generis mortem, naturalem esse dixit: nec pro pœna, sed pro remedio datam. Verùm naturalem dixit, siue quia naturæ coniunctissimarum partium dissolutionem ac dissociationem affert: siue quia vti modò affecta sunt hominum corpora, ex insitis quibusdam naturæ principiis necessariò exoritur. Non enim voluntatis imperio subiecta res est: quæ & cum nolimus, vehementissime quæ refugimus, accurrit: & cum eam votis aduocamus, refugit. quemadmodum scriptum est: Quærent homines mortem, & non inuenient. Luget etiam in Fabulis affixus Caucaaso Prometheus. *Amore mortis terminum inquirens mali,
Sed longè, inquit, à leto, numine aspellor Iouis.* Vnde legitur & illud apud Boëtium:

Mort

Mors hominum felix, quæ se nec dulcibus annis

Inferit: & mæstis sæpè vocata venit.

Eheu quàm surda miseris aueritur aure,

Et flentes oculos claudere seua negat!

Itaque mors, inquit Ambrosius, in natura non fuit; sed Cap. 9. de fide
resurrect. conuersa in naturam est. quo fit vt eius subeundæ necessitas nascendo contrahatur. Cumque sit inimica naturæ, sic tamen cum ipsius exortu naturæ cohæret, vt verissimè dictum sit:

Nascendo morimur, finiç, ab origine pendet.

Quocirca nihil etiam ab vlti Scripturarũ sanctarum alienum facit is qui mortem dixerit naturalem: cum ipsa quoque malitia quæ ex origine contrahitur, sit in libro Sapientiæ appellata naturalis: & à Paulo dictum Cap. 12.
Ephes. 2. sit, Eramus naturâ filij iræ, sicut & cæteri. Quoniam autem modo naturâ, nisi quia (diuo quidem Augulti- Tractatu 4.
in Ioannem. no interprete) vitium pro natura inoleuit? Cum enim malum omne cõtra naturam esse dicitur, ad talem naturam referendum est qualis ab initio condita est sine vitio. Ipsa enim verè ac propriè natura hominis dicitur. Lib. 1. Retract.
cap. 10. Porro autem pro remedio mortem esse, non pro pœna, dicit Ambrosius: quòd cum cæteris vitæ huius incommodis affligamur tantùm & premamur, non etiam periculis & afflictionibus liberemur; mors malis & ærumnis vitæ huius eximat, peccandi que faciat finem. Vna, inquit, est mors spiritalis, alia est naturalis, tertia pœnalis. Non enim pro pœna, sed pro remedio dedit mortem. Denique Adæ peccanti præscriptum aliud est pro pœna, aliud pro remedio. Pro pœna dicitur, Quoniam audisti vocem vxoris tuæ, & manduca- sti de ligno de quo præceperam tibi ne manducares, maledicta terra in operibus tuis; spinas & tribulos germinabit tibi: Cum sudore vultus tui manducabis panem tuum, donec reuertaris in terrâ de qua assumptus es. Habes pœnarum ferias: quia aduersus spinas seculi

seculi huius, & solitudines mūdi, voluptatesque diuitiarum, quæ verbum excludunt, pœnam includunt, mors pro remedio data est, quasi finis malorum. Non enim dixit: Quoniam audisti vocem mulieris, reuertaris in terram. hæc enim esset pœnalis sententia, quemadmodum est illa: Maledicta terra, spinas & tribulos germinabit tibi. Sed dixit, Manducabis panem in sudore, donec reuertaris in terram. Vides mortem magis metam esse pœnarū nostrarum, qua cursus vitæ huius inciditur? Hæc D. Ambrosius; quibus & apud Ciceronem inueniuntur illa persimilia, mortem ab diis immortalibus non esse supplicij causa constitutam, sed aut necessitatem naturæ, aut laborum ac miseriarum quietem esse. Itaque eam sapientes nunquam inuitos, fortes etiam sæpè libenter appetiuisse: vincula verò ad pœnam sceleris inuenta esse. Ad damnationem igitur primæ præuaricationis, ita mors pertinet: vt tamen hinc boni multum existat: & malis quidè ac pereuntibus, vt grauiorem sibi peccando perniciem conciliare desistant. Pœna enim (quemadmodum alio in loco D. Ambrosius scriptum reliquit) corrigit & emendat errantem: sin talis est qui emendari non queat, auferitur è medio, ne grauiora committat. mortuus enim, iam nescit peccare. Ideoque Ecclesiastes ait: Et laudauit ego mortuos magis quàm viuentes. Et nonnulli philosophi disputauerunt obesse improbis absolutiōnem, prodesse mortem. quibus hæc apud Boëtium ex persona Philosophiæ consonant: Si nequitia miserofacit, miserior sit necesse est diuturnior nequam: quos infelicissimos esse iudicarem, si non eorum malitiam, mors saltè extrema finiret. Bonis verò, & iis qui salui fiunt, hoc boni morte prouenit, quòd peccadi periculis subtrahatur, & constituatur in non peccadi securitate; destructoq. vitiosæ vetustatis domicilio, in nouos postea homines, beata resurrectione transformentur.

Quemad-

*Orat. 4. in La-
lum Catilam.*

*Sermone 18.
in Psal. 118.*

Eccles. 4.

*Lib. 4. de Con-
sol. Philosoph.
presā 4.*

Quemadmodum enim (ait apud Epiphanium sanctus Methodius) ubi in ædificiis templorum pulchrorum ficus enata est, & in longitudinē ac magnitudinem alta, & in omnes cōpositiones lapidum per multū samentosas radices diffusa, nō prius à nascēdo quiescit, quā tota auellatur, dissolutis lapidibus in locis in quibus enata est. Possunt enim rursus in suos locos adaptari lapides, sic sublata. Eodē modo etiā Deus optimus artifex, templū suum hominē, qui instar silæstris ficus, peccatum produxit, breuibus mortis icibus dissoluit: Occidens (velut scriptum est) & viuificans, quōd rursus earundē partiū caro, post exsiccatū & mortuum peccatum, instar renouati templi immortalis & illæsa excitetur, peccato perfectè ac funditus perduto. Viuēt enim adhuc corpore antequam moriatur, necesse est simul viuere peccatum, intus in nobis radices suas abscondens, etiā si forinsecus per castigationū atque admonitionū sectiones fuerit refrenatum. Alioqui post illuminationem, non contingeret nos iniusta facere, utpote peccato penitus sinceriter à nobis ablato. Hæc Methodius. Neque profectò beatus Apostolus dixisse aliunde putādus est, Mihi viuere Christus est, & mori lucrum: nisi quia id sibi maximo in lucro deputabat, iam post hanc vitam secularibus laqueis non teneri, iam fieri peccatis nullis carnisque vitiis obnoxiiū, iam secura frui iustitia, euerso funditus atque fibricitus reuulso peccato. Potuit hoc sanè tantus Apostolus iustissima cōsideratione præsentis ac futuræ vitæ dicere, cum & à gentili homine, qui neque de huius periculis, neque de illius felicitate, sat rectè iudicabat, legamus esse dictum: etiamsi quis illi deus largiretur, ut ex ætate senili quam grandæuus agebat, repuerasceret, iterumque vagiret in cunis, valde recusaturū esse. nolle enim quasi decurso spatio, à calce ad carceres reuocari. Cupiebat igitur ille, si veraciter loquebatur, se mori: &

*Cyprian. sermo
de morsalitate.*

*Apud Cicero
nem in fine li-
bri de senectute.
te.*

H ideo

ideo quidē, vt careret huius vitæ molestiis. Quid enim habet hæc, inquit, vita commodi? quid non potiùs laboris? vnde fuisse quidam feruntur populi qui ortus hominum lugerent, obitusque celebrarent. nec id insulsè: eos enim qui in hoc vitæ salum venissent, merebant: qui verò ex huius mundi procellis & fluctibus emerfissent, non iniusto gaudio prosequēdos arbitrabantur. Ex quo illud est Euripidis in Cresponte:

*Nam nos decebat cœtus celebrantes domum
Lugere, vbi esset aliquis in lucem editus,
Humana varia vitæ reputantes mala.
At qui labores morte finisset graues, hunc
Omnes amicos laude & lætitia exequi.*

Cap. 41.

Ecclesiasticus quoque Sapiens mortē quibusdam bonam esse non tacuit. O mors, inquit, bonum est iudicium tuū homini indigenti, & qui minoratur viribus, defecto ætate, & cui de omnibus cura est, & incredibile siue potiùs diffidenti, eo quòd spem non habeat fortunæ melioris. Certè ita calamitosus solatio mortem esse, exul ille Poëta declarauit suis versibus, quibus posteaquã ærumnas explicasset suas, concludens ait:

Lib. 4. Trist.
Eleg. 5.

*Vna tamen spes est qua me solatur in istis,
Hac fore morte mea non diuturna mala.*

Cùm autem dubium non sit, conferri bonis per mortem boni plurimum; vnde rectissimè de bono mortis nonnulli scripserunt: tamen hinc non nisi Dei prædicanda misericordia est, qua in tam bonos vsus, pœna peccati cōuertitur, inquit Augustinus. Sed aliqua iam indicia proferamus, ex quibus animaduertere liceat excidisse hominum genus ab illa primæ creationis libertate; idque faciamus tamen, quoniam libelli huius iam terminauimus modum, alio sumpto tractationis eius exordio.